

τῶν διαφόρων εἰκονογραφικῶν τύπων. Ἄλλὰ τοῦτο παραμένει πρόθεσις μόνον, διότι ὁ σ. δὲν ἔχει τὸν ἀνάλογον ὄπλισμὸν διὰ τοιοῦτον σκοπὸν.

Δεύτερον. Πάντα τὰ μεταβυζαντινὰ εἰς τὴν πραγματικότητα μνημεῖα τῆς Στεμνίτσης ὁ σ. ἀνάγει εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀπὸ τε ἀρχιτεκτονικῆς καὶ εἰκονογραφικῆς ἀπόψεως. Τὰ συμπεράσματά του εἶναι αὐθαίρετα καὶ ἐσφαλμένα, τόσον ἀπὸ πλευρᾶς ἡλικίας τῶν μνημείων, ὅσον καὶ ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀξίας. Οὕτως ἢ ἐν προλόγῳ διαφημιζομένη πρόθεσις του δὲν καταξιώνεται.

Τρίτον. Τὰ ἐκδιδόμενα ἀκίδογραφήματα καὶ αἱ ἐπιγραφαί, τὰ ἐπ' αὐτῶν ὑπομνήματα καὶ τὰ διαφημιζόμενα ὡς προσφερόμενα νέα ἱστορικά στοιχεῖα ἔχουν μυθιστορηματικὸν χαρακτῆρα.

Τέταρτον. Ἡ μέθοδος τοῦ σ. εἶναι ἀντιεπιστημονικὴ· χρῆσις ἀφορισμῶν, ὑπερβολαί, παρανοήσεις, συγχύσεις, οἰκονομία τῆς ὕλης, ἀναφομοίωτα βοθητήματα ἐξ ὧν ἀντλεῖ, ἄγουν εἰς κοινοτοπίας καὶ καθιστοῦν τὸ βιβλίον ἀποτυχημένον. Ἐξ ἄλλου ἢ ἄγνοια ἱστορικῶν, τοπογραφικῶν καὶ τοπικῶν ζητημάτων τῆς ἐξεταζομένης περιοχῆς ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν σ. τὴν δυνατότητα νὰ ἐκφράσῃ ἐγκύρους γνώμας καὶ δυσχεραίνει ἐτι μᾶλλον τὸ ἄχαρι ἔργον ποὺ ἀνέλαβε.

ΤΑΣΟΣ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

René Henry, Photius, Bibliothèque, tome I («codices» 1-84), Paris 1959, σσ. LII+φφ. 191+σσ. 9 (Belles Lettres).

Ἰὺπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον ἐνεφάνη ἐσχάτως διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ἐκδοτικοῦ οἴκου «Les Belles Lettres» ἡ ἐκδοσις μέρους τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φωτίου, ἥτοι τοῦ κειμένου τοῦ περιέχοντος τοὺς κώδικας ἀπὸ 1-84, μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ παρατηρήσεων ὑπ' αὐτήν. Ἡ ὄλη ἐργασία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ René Henry, διδάκτ. τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν Γραμμάτων, καθηγητοῦ τοῦ ἐν Charleroi Athénée Royal.

Ἡ παροῦσα ἐκδοσις, ἀφιερωμένη εἰς τὸν Albert Severyus, καθηγητὴν τοῦ ἐν Liège Πανεπιστημίου, εἶναι ἡ τρίτη κατὰ σειρὰν μὲ ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις, μετὰ τὰς ἐκδόσεις τῶν David Hoeschel (Augsburg 1601) καὶ Bekker (Berlin, 1824-1825).

Ἐν τῷ προλόγῳ ἐξετάζονται περιληπτικῶς βιογραφικὰ καὶ ἄλλα ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Φωτίου στοιχεῖα, προβλήματα τῆς Βιβλιοθήκης καὶ ἐν συννεχείᾳ λεπτομερέστερον τὰ τῆς χειρογράφου παραδόσεως, τῶν προηγουμένων ἐκδόσεων καὶ τῆς ἀνά χειρᾶς τοῦ κειμένου προηγεῖται βραχεῖα βιβλιογραφία.

Πάντα μὲν ταῦτα εἶναι ἀναγκαῖα, διότι ἀποτελοῦν τὴν κλεῖδα διὰ τὴν μελέτην τῆς Βιβλιοθήκης. Νομίζω δ' ὅμως ὅτι ὁ συγγραφεὺς ὄφειλε νὰ εὐρύνῃ τὸ κεφάλαιον « La Bibliothéque » διὰ τῆς παροχῆς περισσοτέρων ἐπ' αὐτῆς πληροφοριῶν, ἀντὶ νὰ ἐπιμείνῃ διὰ πολλῶν σελίδων εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν κωδίκων. Καὶ ἐνῶ λ.χ. ἐν σ. XX ἀναφέρεται εἰς τοὺς τίτλους τῆς Βιβλιοθήκης, φαίνεται ὅτι ἄγνοεῖ τὸν τίτλον Μυριόβιβλος.

Ἐκ παραλλήλου, ἀντὶ νὰ παραπέμπῃ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ziegler (σ. XXV, σημ. 4) διὰ τὰ θρησκευτικὰ ἔργα τοῦ Φωτίου, ἔπρεπε νὰ ὀμιλήσῃ καὶ δι' αὐτά, ὅπως κάμνει καὶ διὰ τὰ ἄλλα. Ἡ ἰδέα μας περὶ ἐνὸς συγγραφέως, νομίζω, εἶναι μονομερῆς, ὅταν δὲν γνωρίζωμεν ὅλας τὰς πλευρὰς τοῦ ἔργου του.

Ἡ ἐκδ. λαμβάνων ὑπ' ὄψει καὶ τὸν Μαρκεσιανὸν κώδικα ὑπ' ἀριθμ. 451 (XII αἰῶνος) ἐστηρίχθη, ὡς εἰκός, ἐπὶ πλουσιωτέρας καὶ ὑγιεστερας ἢ οἱ Hoeschel καὶ Bekker χειρογράφου παραδόσεως διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου. Αὕτη ἐγένετο πράγματι μετ' ἐπιμελείας, κατὰ κανόνα δὲ δὲν ὑπάρχουν ὀρθογραφικὰ ἢ ἄλλα σφάλματα, εἰς τρόπον ὥστε οἰαδήποτε παρατήρησις νὰ εἶναι ἀσήμαντος. Τὸν Henry βαρύνει μόνον ἡ ἀπροσεξία περὶ τὴν στίξιν καὶ ἰδίᾳ ἡ ἄγνοια περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ κόμματος. Παραλείπω σχετικὰ παραδείγματα, διότι τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται δι' ὅλου τοῦ κειμένου. Ἐξ ἄλλου ἢ κατ' ἔρασμον προφορὰ τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν περιφρόνησιν τῶν διαλυτικῶν σημείων π.χ. *Γαίον* 11b 42 ἀντὶ *Γαῖου*, *Τραιανοῦ* 17a 12, 31, 17b 8 ἀντὶ *Τραϊανοῦ* κλπ. ἢ εἰς τὴν ἀνευ λόγου χρῆσιν αὐτῶν ὡς *Γάιος* 35a 35 ἀντὶ *Γάιος* κλπ.

Ἐξ ἄλλου διορθωτέον τὸ ἐν 36a 18 *στρεβλωθείησαν οἱ παῖδες*. Ἐὰν ὁ ἐκδ. ἤθελε τὸ *οἱ* δοτικὴν, θὰ ἔπρεπε νὰ κάμῃ ἐγκλίσιν τόνου· πρόκειται ὅμως σαφῶς περὶ τοῦ ἄρθρου· γραπτέον ὅθεν *οἱ παῖδες*. Ὁμοίως τὸ ἐν 36b 18 *ἐν ἧ ἦσαν ἰππεῖς* διορθωτέον εἰς *ἦσαν*. Ὁ κατὰ δοτικὴν ἐμπρόθετος ἀποκλείει τὸ *εἰμι*. Σημειωτέον ὅτι αὐτὸς ὁ ἐκδ. ἐρμηνεύει ὀρθῶς. Ὡσαύτως διορθωτέα τὰ *περιεργίας* 33b 43 εἰς *περιεργείας*, *ἐκ τῆς* 5a 12 εἰς *ἐκτῆς*, *εψκγ* 7a 15 εἰς *εψκγ*, *ἔσι* 9a 6 εἰς *ἔστι*, *ῥιυι* 16a 40 εἰς *ῥιυι*, *κᾶν τοῖς ἄλλοις* 35b 32 εἰς *κᾶν τοῖς ἄλλοις*, *ὀνόματι* 46a 15 εἰς *ὀνόματι*, *Ἰαννουάριος* 59b 14 εἰς *Ἰαννουάριος*, *νοβελίσιμος* 61b 18 εἰς *νοβελίσιμος* κλπ.¹

Ὁμολογῶ ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ κειμένου, ἥτις γίνεται διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν γαλλικὴν, ἀποτελεῖ ἄθλον διὰ τὸν Henry. Ἐν τούτοις θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ ἀποφύγῃ ὀρισμένης ἀκρότητας, παρὰ τὴν δῆλωσίν του (σ. XLV) ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος ἐνίοτε νὰ ἀπομακρύνεται τοῦ κειμένου.

¹ Ἐπ' εὐκαιρίᾳ διορθωτέα καὶ τὰ τυπογραφικὰ: *ὕχαρχων* 6a 26 εἰς *ὕπαρχων*, *αὐτῶ* 9a 11 εἰς *αὐτῶ*, *κλέφαντας* 18a 17 εἰς *κλέφαντας*, *στραρηγός* 26b 34 εἰς *στρατηγός*, *εἰπεῖν* 34a 18 εἰς *εἰπεῖν*, *ἑλλησισι* 46a 6 εἰς *ἑλλησισι* κλπ.

Αί ύπάρχουσαι ὑπὸ τὴν μετάφρασιν ἐπεξηγηματικαὶ σημειώσεις εἶναι μὲν ἀρισται, ἀλλὰ δὲν λύεται δι' αὐτῶν μόνων τὸ πρόβλημα τῶν νεωτέρων γλωσσικῶν ιδιορρυθμιῶν καὶ τῶν ἰωνικῶν τύπων τοῦ κειμένου. Ὁ ἀναγινώσκων τὰς λέξεις *Καρταγένη* 13b 40, 14b 25, *ἔννεα* 20a 9, *μετάξεως* 31b 1, *Ἀρτοξέροξου* 36a 7 κ.ἀ., *ἐνίοτε* 46a 33, 62b 38, *ἀφιέται* 51b 15, *περιέχουσας* 54a 26, *Σπαρτιήτας* 39b 4 κλπ. ἔχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται περὶ τυπογραφικῶν ἢ ἄλλων σφαλμάτων. Εἰς τὴν ἐργον θὰ ἦτο, ἐὰν ὁ ἐκδ., πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τοιαύτης συγχύσεως, προσέθετεν εἰς τὸ τέλος τῶν ὑπολοίπων τόμων πίνακα τῶν ἰωνισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἰδιοτυπιῶν τοῦ κειμένου.

Παρὰ τὰς μικρὰς ταύτας ἐλλείψεις ἢ παροῦσα ἔκδοσις εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα τῶν προηγουμένων, περιποιεῖ δὲ τιμὴν διὰ τὸν René Henry. Ἐς ἐλπίσωμεν δ' ὅτι διὰ τῆς φιλοπονίας αὐτοῦ θὰ ἔχωμεν συντόμως καὶ τοὺς δύο ἑξαγγελθέντας ὑπολοίπους τόμους τῆς Βιβλιοθήκης.

N. A. ΛΙΒΑΔΑΡΑΣ

Vizantiski izvori za istoriju naroda Jugoslavije. Tom I, obradili F. Barišić, M. Rajković, B. Krekić, L. Tomić. Posebna izdanja Srpske Akademije Nauka knjiga 241, Vizantološki Institut knjiga 3, Beograd 1955. Σελ. XXII καὶ 328.
Tom II, obradio B. Ferjančić. Posebna izdanja Srpske Akademije Nauka knjiga 323, Vizantološki Institut knjiga 7, Beograd 1959. Σελ. XII καὶ 98.

[=Βυζαντινὰ πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας. Τόμος Α', ἐπεξεργασμένος ὑπὸ F. Barišić, M. Rajković, B. Krekić, L. Tomić, Εἰδικαὶ ἐκδόσεις τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν βιβλ. 241, Βυζαντινολογικὸν Ἰνστιτούτον βιβλ. 3, Βελιγράδιον 1955. Σελ. XXII καὶ 328.

Τόμος Β', ἐπεξεργασμένος ὑπὸ B. Ferjančić, Εἰδικαὶ ἐκδόσεις τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν βιβλ. 323, Βυζαντινολογικὸν Ἰνστιτούτον βιβλ. 7, Βελιγράδιον 1959. Σελ. XII καὶ 98].

Τὸ Βυζαντινολογικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, ἰδρυθὲν τὸ 1948 καὶ διευθυνόμενον ἀπὸ τὸν ἔξοχον ἔρευνητὴν τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας κ. Γεώργιον Ὀστρογκόρσκυ, ἔθεσεν ὡς κύριον σκοπὸν τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεώς του τὴν ἔρευναν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι συμπεριλαμβάνονται σήμερον εἰς τὴν Νοτιοσλαβικὴν Ὀμοσπονδίαν, καὶ τοῦ Βυζαντίου. Ἰδιαιτέραν δὲ σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν νοτιῶν Σλάβων εἰς τὸν μεσαίωνα ἔχουν τὰ συγγράμματα τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων, τὰ ὅποια περιέχουν πολυτίμους πληροφορίας ἀφορῶσας τὸ παρελθὸν τῶν Σλάβων τῆς Βαλκανικῆς χερσονή-